

URTX

L'OBRA ESCULTÒRICA DE FÈLIX FERRER GUASCH
A L'ESGLÉSIA PARROQUIAL DE L'ASSUMPCIÓ DE MALDÀ

Ramon Ribera Gassol

L'OBRA ESCULTÒRICA DE FÈLIX FERRER GUASCH A L'ESGLÉSIA PARROQUIAL DE L'ASSUMPCIÓ DE MALDÀ

Abstract

Félix Ferrer Guasch pertenció a una família de escultors de la població de Mora de Ebro (Tarragona), però com a molts escultors del segle XIX es pràcticament desconegut, possiblement perquè se dedicà a la realització d'obra religiosa, en un moment en què la temàtica sacra no resultava tan atractiva i valorada respecte a l'escultura de caràcter decoratiu; també se troba en un moment de transició estètica, del barroc al neoclassicisme, se deixen de realitzar grans conjunts retablistics en talla policromada, per realitzar-se amb altres materials com el yeso o estuc (encara que també se continuava fent en fusta) i també combinant ambdós, normativa dictada per la Real Acadèmia de Belles Arts de San Fernando de Madrid per raons de seguretat. A Catalunya a lo llarg del segle XVIII - principi del segle XIX se experimentà una certa època de pujança econòmica, fet que provocà que moltes poblacions emprenguessin la construcció de nous temples de més grans dimensions, i amb el nou estil imperant, però encara amb certa influència barroca; en quant a la decoració interior en moltes esglésies se aprofitaren els "antigues" retabls i se construïren de nous, però en altres simplement se decoraren amb nous retabls amb l'estil clàssicista. Aquest últim fet és que se produí en la nova església de Maldà, en la que quasi la totalitat de retabls foren realitzats per el citat escultor tarraconès.

Félix Ferrer Guasch and other sculptors who were born in Mora d'Ebre, belong to a saga from the 19th Century that have been completely forgotten. Félix Ferrer was forgotten because he devoted all his efforts to create religious works in a time in which those works were not neither attractive nor valued since the most attractive one was the decorative sculpture. Furthermore, he was born in a time of transition from the baroque to the neoclassicism in which those polychromatic altarpieces groups were not done anymore. From now on, these altarpieces will be done using the chalk or the stucco for security reasons ruled by the Royal Academy of Art of San Fernando in Madrid. However, we do not have to forget that some altarpieces were still made of wood. Throughout the 18th Century and the beginnings of the 19th Century there was a certain time of prosperity in Catalonia. Thanks to these economical changes some villages decided to built bigger new churches due to the new architectural style but still with a certain baroque influence. As for the decorations of the interior a lot churches took advantage of those ancient altarpieces and new altarpieces were built. However, there was a group of them which were fully decorated both as if they were new and following the classicist style. And this is what happened in the new church of Maldà since all its altarpieces were sculptured by this sculptor born in Tarragona.

Paraules clau

Retable, església, escultor, Maldà, estuc policromat.

Els Ferrer una nissaga d'escultors¹

Com a membres destacats tenim:

Miquel Ferrer. Nascut a Mora d'Ebre, possiblement és el pare d'en Ramon i Fèlix Ferrer Guasch. L'any 1829 va treballar amb Damià Campeny en la realització de quatre escultures per al retaule major de l'església del convent de Sant Francesc de Reus.

Ramon Ferrer Guasch. Germà gran de l'escultor Fèlix Ferrer. Es diu que per encàrrec del rei Ferran VII realitzar les escultures de Sant Ferran i Santa Cristina per a l'església del Bon Succés de Madrid, en reconeixement pel seu treball el rei li oferir el càrrec de director de la Reial Acadèmia de Belles Arts de San Carles de València, el 5 de juliol de 1835 fou nomenat acadèmic supranumerari de la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Fernando de Madrid.

Fèlix Ferrer Guasch. (Benicarló, 1817 - Mora d'Ebre, 1884), casat amb Josefa Galceran Bru, el matrimoni tingué deu fills (cinc dels quals moriren infants), que tinguem constància dos també foren escultors en *Miquel* i el més conegut de la nissaga *Fèlix Ferrer Galceran* (Mora d'Ebre, 1843 - Almenar, Lleida, 1912) sent la seva obra més destacada el Monument a Roger de Llúria, inaugurat l'any 1889 i situat en la part inicial de la Rambla Nova de Tarragona. Una de les seves filles Filomena professar com a religiosa dins de l'Orde dels Mínims amb el

nom de Sor Filomena de Santa Coloma, va néixer a Maldà, ja que la família s'havia traslladat a viure a la població degut als treballs escultòrics que tenia que realitzar Fèlix Ferrer a l'església parroquial, estigué al Convent de Sant Francesc de Paula de Valls, després de la seva mort fou beatificada.

Els dos fills col·laboraren en les obres del seu pare, Fèlix Ferrer Galceran posteriorment s'independitzà i posar el seu propi taller. Pot haver-hi confusions en determinades obres en les quals no es sap la data i a la vegada també perquè algunes fons escrites només anomenen "realitzat per Fèlix Ferré" sense especificar el segon cognom del pare o del fill.

Fèlix Ferrer realitzar obra escultòrica a Lleida, La Palma d'Ebre, Bellmunt del Priorat, Tivissa, Pla de Santa Maria, Sarral, Calaceite (València), Mora d'Ebre, Juncosa, Vallclara, L'Espluga de Francolí.

Obra escultòrica a l'Església Parroquial

L'església parroquial de l'Assumpció fou dissenyada i construïda per la família Albareda (pare i fill) mestres de cases d'Os de Balaguer, es contractar el 17 d'abril de 1796 per 11.875 lliures, i fou beneïda el 7 de març de 1805, la seva construcció durà nou anys.²

De la seva decoració interior en tenim testimoni documental, per medi de l'inventari conservat a l'Arxiu Històric Arxidiocesà de

* El meu agraïment a la Parròquia de Maldà.

¹ Bibliografia sobre Fèlix Ferrer Guasch: Jordi MORANT I CLANXET, *L'estàtua de Roger de Llúria a Tarragona. Vicissituds d'un monument*, Edició Autoritat Portuària de Tarragona, Tarragona, 2001; Arturo COT, «Escultores Morenses siglos XVIII y XIX», dins programa en *Fiestas Mayores*, Mora d'Ebre, 1962. pp. 26-28; Alfredo BELLANTONIO, *Filomena Ferrer*, Edició Convent Religioses Mínimes, Valls, 1977.

² Maria GARGANTÉ LLANES, *Arquitectura Religiosa del segle XVIII a la Segarra i l'Urgell*, Fundació Noguera, Barcelona, 2006.

Tarragona, que en féu el prebere beneficiat de la parròquia Miquel Miró i que està datat el 31 de desembre de 1924; així trobem que realitzar el retaule major i tres de laterals, en aquests es diu de forma explícita que els realitzar l'escultor tarragoní, nosaltres n'afegim un quart en el qual no consta l'autoria, però que li atribuïm ja que té característiques molt similars als altres tres laterals i també perquè un dels Sants representats és Santa Filomena (nom de la seva filla); a continuació reproduïm part de l'inventari on hi ha la descripció de cadascun dels retaules obrats per Félix Ferrer.

Altar Mayor (fig.1)

Altar de Ntra Sra de la Asunción o Sta Maria de Agosto.

La mesa es de madera, movable para dejar paso al Sagrario grande, con molduras en el marco del frontal. Hay un pequeño sagrario de madera dorada, movable, flanqueado en sus

angulos anteriores por cuatro columnas y con una moldura en la puertezuela que representa un cáliz, el cual solo sirve para los dias de Comunion General. El retablo es todo de mamposteria con capas de yeso policromado y dorado en las lineas y molduras, divididas por el basamento de las columnas lisas del segundo cuerpo: en el basamento hay medallones con marcas de oro y bajo relieves que de derecha a izquierda representan diversos pasajes de la vida de Maria Santisima; en el centro del segundo cuerpo hay una hornacina donde está la Imagen de la titular policromada y dorada: a ambos lados de derecha a izquierda hay entre las columnas las imágenes de S. José, S. Agustín, S. Macario Abad y S. Antonio de Padua y pegados a la columna o pared, un poco más altos que estas imágenes hay cuatro medallones ovalados que en bajo relieve representan el uno la sierra y demás utensilios de carpintero, el otro una casa, el tercero una mitra sobre un libro y el cuarto un lirio encima de un libro: en medio de los basamentos cubriendo algo los pies de la hornacina hay el Sagrario grande, todo de yeso dorado, con la puerta movable de madera dorada representando una custodia sostenida por dos ángeles, en el interior del Sagrario hay un pedestal dorado con dos ángeles en adoración, movable, para poner la Custodia con el Santísimo Sacramento en los dias de Exposición Mayor. En el cuerpo superior hay una hornacina en cuyo centro está la imagen de S. Pedro Apostol y a los lados las imágenes de S. Pablo Apóstol y S. Bonifacio rematando con un gran sol de rayos dorados que casi toca la bóveda del templo.

Año en que fue construido y dorado. Se construyó entre el año 1853 y 1854 por el escultor Félix Ferrer, padre de la V. Sor Filomena de Santa Coloma, quien vivió seis meses con este motivo, en el piso superior de la casa rectoral de este pueblo y todavía hay el aposento llamado de Sor Filomena. Fue dorado el altar en 1857.

La imagen titular mide 1,50 m de alto, sin contar la nube y ángeles que hay en sus pies.

Las de S. José, S. Agustín, S. Macario Abad y S. Antonio de Padua miden cada una 1,85. Las de S. Pedro, S. Pablo y Bonifacio Papa miden 1,60 metros.

Los medallones de los pedestales de las Imágenes del segundo cuerpo que representan en bajo relieve la Anunciación de la Sma Virgen por el Arcángel S. Gabriel, la Adoración por los Pastores de Jesús recién nacido, la Presentación de Jesús en el templo y el Hallazgo de Jesús en el templo, miden cada uno

Fig. 1.
Retaule major de l'Assumpció de la Verge.
Església Parroquial, Maldà.
Abans de la Guerra Civil.
Foto: Col·lecció Particular, Maldà.

1 metro por 95 centímetros. Todas las imágenes son de yeso, estilo renacimiento, formadas por el escultor D. Félix Ferrer.

Altar de Ntra Sra del Carmen o de las Almas del Purgatorio

a) Esta situado a la derecha línea claustral en la parte o pared posterior de la Sacristía, en el pavimento del templo.

b) Número y materia de sus cuerpos. La mesa es de mampostería con capas de yeso con molduras en el marco del frontal. El retablo es todo de piedra con capas de yeso y estilo renacimiento con algunos visos de barroco y consta de dos cuerpos: el inferior que mide 0,98 centímetros de altura que está compuesto de cuadrados de pared enyesada, policromada, divididos estos por el basamento de cuatro columnas floreadas, imitando al jaspe, del segundo cuerpo: en el centro de este hay una hornacina donde está la Imagen del titular y varias figuras que representan almas en el Purgatorio, todo de bajo relieve, estando a los lados de aquella de derecha a izquierda las imágenes de los arcángeles S. Miguel y S. Gabriel: remata todo con un gran medallón que representa la Conversión de S. Pablo Apóstol con un ángel a cada lado del medallón.

Año en que fue construido y dorado. Lo fué por el artista D. Félix Ferrer en 1862 y fué dorado a expensas del Párroco y algunos devotos en 1866.

La imagen central 2'65 m de alto. La de S. Miguel de yeso mide 1,31 metros y la de S. Gabriel de yeso 1,27 metros. El medallón del remate mide 1 metro por 1,50 es de forma ovalada.

Frontal fijo: es fijo el medallón del centro que representa en bajo relieve una calavera, mide 37 x 40 cm.

Altar de S. Esteban Protomártir

Situado al extremo derecho del crucero.

La mesa es de mampostería con caps de yeso policromado, con molduras en el marco del frontal. El retablo es todo de mampostería con caps de yeso y estilo renacimiento y consta de tres cuerpos: el inferior que mide 1,5 metros de altura que está compuesto de cuadrados lisos con molduras doradas, divididas aquellas por el basamento de cuatro columnas lisas, pintadas a imitación jaspe, del segundo cuerpo. En el centro de este cuerpo está la hornacina donde hay la Imagen del ti-

tular, de yeso dorada y policromada, y a ambos lados, de derecha a izquierda, entre las columnas están las imágenes de S. Sebastián mártir, y S. Isidro Labrador; al pie de la hornacina hay un medallón que en bajo relieve representa la Sma Trinidad, y a cada lado un ángel, el uno lleva instrumentos de martirio del Santo titular y el otro el de agricultura.

Fuó construido en 1862 por el artista D. Félix Ferrer y fué dorado en 1868.

El S. titular mide 2,14 m de altura.

La de S. Sebastián y S. Isidro 1,65 m.

El medallón del pie de la hornacina 1,15 x 0,95 m.

El del remate 1,50 x 1,95 m.

El Frontal fijo y el medallón que mide 42 x 50 cm representa en bajo relieve una palma y tres piedras.

Altar de Ntra Sra del Rosario

Está situado al extremo izquierdo del crucero.

La mesa es de madera con molduras en el marco del frontal. El retablo es de madera en el primero y segundo cuerpos y de yeso en el tercero: el cuerpo inferior mide 1,45 m de altura (estilo renacimiento todo el altar) está compuesto de tablas de madera pintadas divididas por el basamento de seis columnas, en las cuales hay bajo relieves que representan atributos de la Sma Virgen denominados en la Letanía Lauretana, por ejemplo una torre, la casa de oro etc. en el centro del segundo cuerpo está la hornacina cerrada con una puerta de vidrios en que hay la Imagen de la titular vestida, y a los lados de derecha a izquierda hay las de Sto Domingo de Guzmán, Sta Teresa de Jesús, Sta Catalina de Sena y Santa Lucía; en el cuerpo superior hay una hornacina en que está la Imagen de Santo Tomás de Aquino, rematando con un grande sol.

Fue construido en 1854 por el artista D. Félix Ferrer y dorado en 1857.

La imagen central de madera, vestida mide dos metros y estilo algo románico.

Las de Sta Teresa de Jesús, Sto Domingo miden cada una 1,76 metros y Sta Lucía, Sta Catalina y Sto Tomás de Aquino miden 1,18 metros.

Frontal es de madera, con molduras en el marco y en bajo relieve el centro es un meda-

Fig. 2.
**Retaule major de
 l'Assumpció de la Verge.**
 En l'actualitat.
 Foto. David Ribera.

llon que representa un ave en un rosal y rodeado de guirnaldas de oro.

Altar de S. José (atribuït)

Situado al lado del retablo del Sagrado Corazón.

La mesa es de manposteria con capas de yeso con molduras en el marco del frontal. El retablo es todo de manposteria enyesada y consta de tres cuerpos: el inferior que mide 1 metro de altura y está compuesto de paredes enyesadas pintadas con molduras divididas por el basamento de cuatro columnas jaspeadas del segundo cuerpo; en el centro de este hay una hornacina donde está la Imagen del titular, de yeso policromada y dorada; a

los lados de la misma hornacina, de derecha a izquierda hay las Imágenes de S. Joaquin y Sta Ana; en el tercer cuerpo está la de S. Jaime a caballo sobre nubes y rodeada de rayos dorados, a los pies de la hornacina hay un sepulcro con la imagen de Sta Filomena Virgen y Mártir. A los lados de S. Jaime hay dos ángeles llevando instrumentos de carpinteria; todo estilo románico.

La imagen central de yeso mide 1,67 m, la de Sta Filomena 0,90 cm. Las de S. Joaquin y Sta Ana 1,28 m.

Frontal: es fijo con medallon que mide 40 x 48 cm y que representa en bajo relieve instrumentos de carpinteria.

Fig. 3.
**Retaule de la
 Marededéu del
 Carmen o de les
 Ànimes del Purgatori.**
 Foto. David Ribera.

Passada la Guerra Civil del conjunt retaulístic d'en Fèlix Ferrer Guasch, només han pervingut fins els nostres dies les estructures de dos retaules.

El Retaule major (fig.2)

Les escultures actuals són de després de la Guerra Civil; també alguna part de l'estructura fou malmesa, la reconstrucció posterior ja no reproduir el model original: la predella del retaule ja no conté els baix relleus amb escenes de la Vida de la Verge Maria i de Jesús, es refer completament llisa, tampoc hi ha el gran Sagrari, en el segon cos en els laterals de la part superior hi manquen una mena de grans gerros, mentre que el remat

final de damunt de la fornícula tampoc no és igual que l'original.

Retaule de la Marededéu del Carmen o de les Ànimes del Purgatori (fig.3)

Volem pensar que es tracta del mateix retaule, en la part superior on abans hi havia un medalló esculturat, avui dia hi ha l'escut Carmelità posat damunt unes volutes i envoltat per uns raigs lumínics, a banda i banda uns gerros, però no sabem si són originals, ja que no s'esmenten en la descripció antiga del retaule, tampoc hi ha el frontal d'altar. En el cas que no ho sigui, és l'únic testimoni d'un retaule lateral d'aquell període que s'ha conservat a l'església.